

TVOŘÍME Z OVČÍ VLNY

plstění jehlou

Jana Šilarová

- * míčky
- * figurky
- * loutky
- * mandaly

Šikovné
Ruče

GRADA

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

OBSAH

Úvod

Materiály a pomůcky

Ovčí rouno

Praní vlny

Barvení vlny

Základ plstění jehlou

Plstění v ploše

Plstění prostorové

Míček

Figurky

Ovečka jednoduchá ležící

Ovečka stojící

Mariin oslík do betléma

Skřítek

Anděl – závěsná figurka

Výrobky

Závěs z barevné vlny

Jednoduché loutky

Prstové loutky

Roční období v kruhu

Dobrá rada

Mandaly

ÚVOD

Zpracování ovčí vlny bylo známo již v dávných dobách národům v přední Asii. Odtud se rozšířilo ve starověku do Egypta a do Řecka a ve středověku do ostatní Evropy.

Plstěním se vytvoří pevná textilie, která se skládá z různě překřížených a spolu pevně spojených zvířecích vláken, převážně ovčí vlny, ale i králičích nebo psích chlupů. Vzniká nikoli tkaním, nýbrž skládáním vláken v rouno, v němž se vlákna plstěním a valchováním mezi sebou propletou a slepí, takže tvoří pevnou celistvou plochu podobnou tkané látce. Nejznámějším, a také nejstarším způsobem je zhotovování plsti z připravené srsti zvířat pomocí horké vody a stálého tlaku. Dodnes můžeme ve známých místech Asie najít místa, kde lidé

vyrábějí tímto způsobem koberce a i svá obydlí – tzv. jurty. Používá se vlna vyprášená, vyčištěná, vypraná a usušená. Prostře se na starou pokrývku do výšky 30 cm. Tato bílá vlna se prokládá barevnými vzorky, polije se horkou vodou, svine se do pokrývky a ováže žíněnými provazy. Svitek se pak přehazuje z klínu na zem, nebo válí předloktím na stole. Je-li tkanina příliš rozměrná, použijí se i koně, kteří vláčením svinuté pokrývky ulehčí lidem těžkou fyzickou prací. Podle velikosti materiálu se také odvíjí délka času plstění, nejméně však plstění zabere dvě hodiny.

Tolik o tradičním plstění, které bychom měli také poznat, chceme-li se více věnovat práci s ovčí vlnou. Tento způsob je více řemeslný, plstění jehlou je více výtvarnou záležitostí. Má své velké výhody, neboť s jehlou můžeme velmi dobře tvořit v detailech, téměř malovat barvou. Obě techniky se mohou velmi dobře kombinovat. Technika jehlou se k nám dostala z Holandska, první zkušenosti

napověděly o velkých možnostech vývoje. Stojí za připomenutí, že již přinesla spoustu radosti dětem, rodičům, vychovatelům, terapeutům, klientům, seniorům takže vlastně každému, kdo vzal jehlu do rukou. Děti by měly jehlu používat raději až od 10 – 12 let, jehla je křehká a velmi ostrá. Jinak není žádné omezení, ba naopak. Postup je neobyčejně tvůrčí, jak nám tato knížka může napovědět...

MATERIÁLY A POMŮCKY

Ovčí rouno

V této části můžeme procítit ještě něco z tradičního řemesla, nemine nás poctivá fyzická práce. V dnešní době narůstá počet domácích chovatelů ovcí, je tedy nejužitečnější, máme-li k dispozici nepranou vlněnou stříž. Pokud se nám podaří být i u stříhání oveček, můžeme prožít celý proces zpracovávání vlny od počátku až do výsledného výrobku. Je to nejen radostné, ale i velmi obohacující pro poznání vlastností tohoto nádherného přírodního materiálu.

Praní vlny

Vlněná stříž (ovčí rouno) je většinou hodně znečištěna a je nutné ji nejprve řádně vyprat.

Potřebujeme:

- * vědro s obsahem asi 10-15 litrů
- * vanu nebo škopek dostatečně velký na máchání

- * obyčejnou krystalickou sodu na praní
- * zvon na čištění odpadu
- * povlak na polštář
- * ždímačku (lze ždímat i v automatické pračce)

Hlavní zásady:

Začneme s malým množstvím (půl vědra) rouna. Vlna při namočení zvětší svůj objem a celá práce je fyzicky poměrně náročná.

Použijeme stále stejně vlažnou vodu na praní a máchání. Nesmí se střídát studená s teplou či horkou vodou, aby vlna nezplstněla.

Vlastní postup:

Den před praním je šikovně rozprostřít si celé rouno na zahrádkářské síto (na prosívání půdy) a pořádně je proklepat. Tak se dají částečně odstranit hrubé nečistoty z trávy apod. Nemáme-li tuto možnost, nevadí.

Večer si do vědra namočíme špinavé rouno, v množství do jedné poloviny nádoby a doplníme vrchovatě vodou.

Ráno začneme s vlastním praním. Máme-li zahrádku, můžeme vodu z namáčecí lázně použít jako výborné hnojivo. Pokud nebudeme první vodu používat jako hnojivo, můžeme večer do této namáčecí lázně přidat hrst soli. Mikroskopické částičky vlny se lépe otevřou a špinu uvolní.

Rouno vymačkáme a dobře vymácháme.

Ve vaně nebo škopku si připravíme prací lázeň pouze změkčením sodou (1/3 sáčku na polovinu vany stačí). Po rozpuštění vložíme rouno a pereme. Dobrým pomocníkem je zvon na čištění odpadu, opakovaným „boucháním“ se nečistota lépe uvolňuje, je vyvíjen větší tlak než můžeme zvládnout rukama. Tato procedura může trvat až 10 minut.

Vymácháme ve stále stejně vlažné vodě a praní opakujeme opět s malým přídatkem sody. Někdy se nám může stát, že vlna vypadá stále špinavě a máme potřebu přidávat

prací sodu nebo i prášek na praní vlny. Můžeme si to vyzkoušet, ale opatrně, mohlo by se stát, že přílišným přidáváním pracího prostředku vlnu hodně odmastíme a tím jí zbavíme její přirozené vlastnosti. Pomůžeme si lépe opakovaným mácháním tak dlouho, dokud není voda čistá. Pozor na teplotu vody.

Na konec máchání můžeme lehce přidat aviváž na vlnu, ale není to nutné.

Vypranou vlnu vložíme do povlaku na polštář a ve ždímačce vyždímáme. Pokud je otvor v povlaku velký nebo chybí knoflíky (starý povlak), raději převážeme provázkem, aby vlna po celou dobu ždímání zůstala uvnitř. Po krátkém ždímání vyjmeme z obalu a rozprostřeme nejlépe na plátno na slunce a trávu. Nemáme-li tuto možnost, stačí na plátno na podlahu nebo nejlépe na rozkládací sušák, aby vzduch mohl proudit ze všech stran. Vlnu při sušení obracíme. Po dokonalém usušení je vlna krásně lehká a velmi příjemná na dotyk.

Máme-li možnost vlastních kartáčů na vlnu nebo přímo mykacího stroje, tak na závěr vlnu pročešeme – mykáme. Při mykání držíme kartáče proti sobě a vlnu po malých částech pročechráváme. V nouzi se dají použít i malé kartáče na česání psů, které jsou k dostání v chovatelských potřebách.

Barvení vlny

K barvení vlny je nejvhodnější použít rostlinná barviva. Postup je však velmi náročný, pokud chceme z barvení získat co nejširší spektrum barev. Proces je obtížnější také vzhledem k prostoru. Potřebujeme velké množství barvicích surovin (bylin) a ideální místo na tento způsob barvení je mimo město, v přírodě. K této technologii je u nás v současné době k sehnání velmi dobrá literatura.

Druhá varianta je chemickou cestou. Můžeme použít barvy Iberia nebo Duha na vlnu, kde postupujeme podle návodu. Nebojme se barvy míchat a vytěžit z nich co nejzajímavější odstíny. Při barvení můžeme vlnu zahřát až k bodu varu. Pozor, zahřívání a opačně i chladnutí musí být velmi pomalé a postupné, aby vlna nezažila žádný tepelný šok a nezplstnatěla dříve a jinak, než budeme sami chtít.

Po úspěšném barvení bychom měli mít před sebou nádherné spekt-

rum barev nejméně šesti odstínů. Je velmi užitečné vyzkoušet si jednoduché barevné cvičení s obyčejnými pastelkami. Procítíme tak harmonii a základní vlastnosti barevného spektra, což se nám bude hodit při plstění jehlou a nejen při něm. Obyčejnou tužkou zlehka nakreslíme kruh a rozdělíme jej na šest pravidelných polí.

Pastelkami naneseeme barvy základní – žlutou, modrou, červenou do příslušných políček. Mezi jednotlivými barvami zůstane vždy jedno pole prázdné.

Tyto základní barvy pak rozkreslíme – přetáhneme do prázdných polí tak, aby se spolu promísily v krásném odstínu příbuzné

barvy. Můžeme si pohrát i s jiným tvarem a malovat do kruhu.

Výsledný probarvený kruh je plný nových odstínů a proces vzniku doplňkových barev nám napovídá, jakým způsobem budeme moci pracovat s barevnými vlákny vlny. Je to podobný způsob, jakým vrstvením jemných vláken jednotlivých barev docílíme krásných a mnohdy nečekaných nových odstínů. Tímto způsobem si také mnohem více užijeme samotné techniky, protože se staneme osobitými tvůrci, malíři vlnou. Na druhou stra-

nu si také nezapomeňme připomenout a užít radost z postavení kon-

trastních barev (protilehlých), jako jsou například červená a zelená, modrá a oranžová, žlutá a fialová a jiné další kombinace. Toto krátké zamyšlení nad barvami je výzvou k odvážnému a ničím neohrazenému tvůrčímu nadšení.

PRACOVNÍ POSTUPY

Základy plstění jehlou

Pomůcky:

- * plstící jehla
- * molitan nejméně 5 cm vysoký
- * bílé ovčí rouno hrubší – na základy míčků, figurek, podkladů pro plstění v ploše
- * bílé ovčí rouno jemné ve výčeskách – výborné na předení a v této technice na anděla a obtáčení drátků při výrobě zvířátek
- * barevné ovčí rouno
- * plst' nebo jemný flanel na podklad obrázků
- * základní šicí potřeby (nůžky při této technice používáme pouze na podkladový materiál vlnu dělíme jemným povytahováním vláken,

stříhání je velmi násilným přerušením přirozenosti vlasu)

- * čističe dýmky
- * včelí vosk na boty skřítkům a na kopýtka oslíkovi
- * levandule

Plstící jehla má vybroušené ostré výstupky, kterými při vpichování do ovčího rouna nabírá jemná vlákna vlny a opakovaným pohybem je spojuje a tím se vlákna zhušťují – plstí. Při práci na ploše pronikají vlákna pomocí jehly podložkou na druhou stranu a tím se zafixují. S jehlou pracujeme vždy kolmo a s citem. Může se lehce zlomit nešetr-

ným nakloněním či přílišnou urputností. Na každou práci používáme molitan jako podložku. Na trhu jsou k dostání tři velikosti jehel: silná, střední a tenká. Silnou jehlu můžeme použít na hrubou práci, kdy začínáme vyrábět například míček a potřebujeme rychle zapracovat větší objem vlny.

Musíme však počítat s velmi šetrným zacházením, protože se nejvíce láme. Lámavost všech jehel je poměrně velká a dá se jí předejít, pokud pracujeme opravdu kolmo a s citem. Tomu je třeba se s velkou trpělivostí učit, zvláště u temperamentních povah.

Prostřední velikost je nejpoužívanější, můžeme s ní pracovat na čemkoli. Tenká jehla je velmi dobrá na zakončování jakékoliv práce, nezanechává téměř žádnou stopu po vpichu a je dobrým pomocníkem při obrázcích – vpichování do podkladu. Jemně pronikne nejlépe ze všech druhů jehel.

Plstění v ploše pomocí jehly

Na zvolený podklad (plst' nebo jemnou propustnou látku jakou je například jemný flanel) pokládáme v tenkých vrstvách barevnou vlnu, kterou postupně vpichováním jehlou zapracováváme.

sedák na židli nebo podložku pod hrnek a jiné užité věci. Obrázek na podklad tvoříme vrstvením vlny a stálým zapracováním. V první fázi pokládáme velmi jemně slabé vrstvy jako když například skicujeme tužkou návrh. Nepřesnosti se zpočátku dají velmi lehce opravit. Jsme-li spoko-

Podklad si můžeme vyrobit také z nebarveného ovčího rouna buď plstěním pomocí horké vody a mýdla nebo i plstící jehlou. Na molitan položíme přibližně 5 cm vysokou vrstvu a opakovaným propichováním zpevníme. Můžeme si tak vyrobit například

jeni, zapracujeme vlákno hlouběji
a pevně, jehlou můžeme vypracovat

přesné kontury nebo mnohavrstevné
barevné stínování.

Po skončení celé práce můžeme (pokud jsme zapracovávali do plstě či látky) tkaninu přežehlit z rubové strany a vlákna uhladit.

Je na nás, zda si pro tuto práci připravíme kreslený návrh nebo pracujeme rovnou bez návrhu. Pokud máme na mysli složitý ornament, je jistě lepší si jej předkreslit alespoň vedle sebe na papír a pak jej pomocí malého množství vlny „naskicovat“ do podkladu. Někdy je však velmi příjemné tvořit přímo bez předkreslení a nechat se vést barvou, tvarem, obrazem v sobě. Tento způsob je zvláště vhodný při abstraktnějších tématech jako je například moře, slunce, vítr, zima.

Obrázky můžeme prakticky použít pro zkrášlení dětského pokoje a zarámovat je do jednoduchého dřevěného rámečku bez skla, při zdobení různých taštiček, kapsiček pro děti, pouzder na brýle či tužky. Dalším využitím obrazů mohou být kulisy k divadlu pro loutky vytvořené právě touto technikou.

PLSTĚNÍ PROSTOROVÉ

Míček

Nejjednodušším prostorovým výrobkem je míček.

Začínáme vždy s malým chomáčkem rouna, který propichováním jehlou na molitanu a opakovaným otáčením tvarujeme do kuličky. Můžeme použít nejsilnější jehlu.

Přidáme další vrstvy a vše opakujeme. Po zapracování další vrstvy přidáváme podle toho, jak chceme mít míček velký. Střed míčku je vždy úspornější vypracovat z bílého rouna a teprve na zdobení použít vlnu barevnou.

Barevnou vlnu pokládáme v tenkých vrstvách. Tak můžeme docílit i různých odstínů překládáním

barevných vrstev přes sebe. V této fázi pracujeme s jehlou jemněji, nejdeme již příliš do hloubky. Pokud máme všechny velikosti jehel, použijeme tu nejtenčí.

Na míčku lze velmi dobře vyzkoušet různé způsoby pokládání barvy – prolínání barev, ostré kontury jednoduchých geometrických tvarů i složité formy.

Figurky

Větší kousek ovčího rouna hlazením a vytahováním vláken připravíme do válečku, na kterém uděláme uzel. To bude základ pro hlavu. Vlnu po stranách uhladíme směrem dolů.

Figurku položíme na moli-tan, pod krčkem propícháme jehlou a tím vlákna spojíme. Propícháme hluboko a kolem dokola krku. Použijme střední velikost jehly.

Dalším kouskem rouna (také uhlazeným) začneme od krku obtáčet tělo směrem dolů

a postupně po celé délce propícháním zpevňujeme. Nejvíce utahujeme nahore, v oblasti krku, abychom zachovali řádné proporce. Trpělivě přidáváme další vrstvy směrem dolů a tvarujeme kuželku.

Vlnu, která zůstala nepoužitá dole, zapracujeme jehlou dovnitř těla a tím

ještě figurku dostatečně napěchujeme a zpevníme.

Stále si hlídáme proporce a velikost figurky podle vlastní představy.

Na základ (kuželku) již tvoříme podle vlastní fantazie a podle pravidla „méně je více“. Na hlavu pokládáme vlásky a vpichováním jehlou tvarujeme účes.

Oděv vytvoříme obtáčením barevné vlny a opět vpichováním jehlou. Žádné šití ani lepení. Nejsme-li